

NEPAPRASTOS PAPERASTŲ KOMUNIKACIJOS GALIOS

REGINA KOŽENIAUSKIENĖ

*Visa, kas nepaprasta, atsitinka
paprastų žmonių kelyje.*

Paulo Coelho

Vasario 16-osios Lietuva po 99 metų gali didžiuotis paprastu at-
radimu: Vokietijos archyve prof. dr. Liudas Mažylis rado ranka rašytą
Nutarimą, pasirašytą 20-ies Lietuvos Tarybos narių, kuriuo per amžius
įtvirtinama „nepriklausoma, demokratiniais pagrindais sutvarkyta
Lietuvos valstybė“.

Nė kiek neprieštarauju, o tik pritariu prof. Sigitu Kudarausko ir kitų
žinovų žodžiams, kad tai tikrai reikšmingas, džiugus radinys, paprastu
vadinu todėl, kad, pirma, Vokietija turi tvarkingą valstybės archyvą,
antra, todėl, kad 1918 metais autoritetinga Lietuvos Taryba toli nu-
matančiu žvilgsniu lemtingą Nutarimą perdavė užsienio valstybėms.
Paprastumo pamatas – tvarka. Žingsnis po žingsnio neskubėdamas,
kaip dabar jau žinome, tvarkingai ėjo į tikslą ir Nutarimą radęs kuklus
profesorius: numatė, kur reikia ieškoti, prieš važiuodamas susisiekti su
archyvu, susitarė dėl tikslios atvykimo dienos ir valandos. Bendrauti
tampa paprasta tik laikantis plačiai mums žinomo vokiško *Ordnung'o*.
Radinys sujudino ir tarsi prikėlė istorikus. Dabar, kaip rašo šiame nu-
meryje Audronė Veilentienė, šis radinys užminė daug nežinomųjų,
daugybę klausimų, į kuriuos reikės atsakyti: 1) kiek iš viso buvo aktų
egzempliorių; 2) kada Vokietija gavo šiuos akto variantus; 3) kas Vokie-
tijos valdžiai juos perdavė; 4) kas rašė rastąjį Nepriklausomybės Aktą;
5) kur yra mašinėle spausdintas variantas, kuris buvo publikuotas tar-
pukario Lietuvos spaudoje?

Bet ir išvardyti nežinomieji dar ne visi, klausimų smalsių kyla ir daugiau.

Pats Nutarimas svarbus parlamentinei demokratijai, nes jo turinyje anonsuojama, kad pagrindinius sprendimus priims Steigiamasis Seimas. Taigi dabar lieka tikėtis, kad ir Gegužės 15-osios deklaracija, kuria 1920 m. Lietuva buvo paskelbta Respublika, irgi kuris nors paprastas žmogus kur nors aptiks. Ir jis neatsiklaus vienintelio žiniasklaidos pripažinto istoriko – jam galės padėti paprasti ekspertai, pasaulyje jų yra pakankamai. Svarbu, kad viešojoje erdvėje mūsų kalbinė komunikacija būtų kur kas geresnė, ir mes nemenkintumėme nei savo radinių, nei savo atradimų ir savo istorija didžiuotumėmės.

Tuo metu Lietuvos Seime pagrindinis Respubliką liudijantis dokumentas – Gegužės 15-osios deklaracija išlieka jau 15 metų „laikiniai“ pritvirtinta pagrindinėje Seimo rūmų fojė, nors, kaip liudijo „Parlamento studijų“ redakcinės kolegijos pirmininkas prof. Andrius Vaišnys, turėjo būti seniai iš geresnės medžiagos pagaminta ir net grindyse įmūryta.

Gal kada taip ir nutiks.

Mūsų žurnalo naujausio numerio vienas iš akcentų ir yra kalbinės komunikacijos priemonės.

Lyderystės, kaip socialinio pripažinimo ženklo politinėje komunikacijoje, problema buvo iškelta „Parlamento studijų“ praėjusio numerio įvade. Šiame numeryje komunikacijos tema dominuoja ir skelbiamuose straipsniuose, todėl juos apžvelgdama pamėginsiu rasti susieinančius taškus.

Dianos Liepinytės-Kytrienės straipsnyje kalbama apie nuomonės lyderius – kompetentingus asmenis, sulaukiančius nuolatinio žiniasklaidos dėmesio ir, kas svarbu kalbinei komunikacijai, gebančius bendrauti su visuomene. Nuomonės lyderiai – garsūs ekonomistai, tokie kaip Gitanas Nausėda, Nerijus Mačiulis, tačiau, kaip teigia autorė, „tyrimas galėtų būti aktualus ir žiniasklaidos nuolat kalbinamiems ir cituojamiems parlamentarams, dažniausiai – nuomonės lyderiams, kurių

pagrindinis įrankis yra kalba“. Galima tik pridurti, kad kalbėjimas ir bendravimas yra užkoduotas pačiame parlamentarų įvardijime. „Kalba politikoje yra darbas – sudėtingas, atsakingas ir visada aktualus.“¹

D. Liepinytė-Kytrienė koncentruojasi į vieną svarbiausių vykusios komunikacijos aspektų – argumentavimą, atskleidžiantį nuomonės lyderių kompetenciją, profesinius, taip pat komunikacijos igūdžius. Autorė pristato savo atliktą tyrimą, parodo, kokius argumentavimo būdus ir kokius argumentus išdėsto nuomonės lyderiai. Pasirinkdami tikroviškus argumentus, gebėdami paprastai, tinkamai ir aiškiai perteikti susiklosčiusią situaciją, jie pasitelkia visiems suprantamus žmogiškuosius kontekstus, pasinaudoja įvairiomis ne tik loginio, bet ir retorinio (psichologinio) argumentavimo priemonėmis – pateikia gyvų, tarsi apčiuopiamų pavyzdžių, palyginimų, ryškių analogijų. Krinta į akis jų gebėjimas logiškai, nuosekliai protauti. „Reikia žiūrėti, kad būtų patenkintas klausytojų protas. Jei protas bus patenkintas, visi kiti trūkumai bus pakenčiami“ (Žygmantas Liauksminas, XVII a. VU profesorius). Vis dėlto matyti, kad ne mažiau svarbios ir asmeninės etinės savybės. „Nustojęs kalbėti moralės kalba iškrinta iš moralinio žaidimo...“² Nors nemaža dalis mėgina žaisti arba žaidžia ir tokį komunikacinį žaidimą.

Grįžtant prie parlamentarų (tarp jų lyderių arba pretenduojančių tapti lyderiais tikrai gausu), matyti, kad Seime komunikavimo problema nemenka, akivaizdžiai matoma, jog ją reikia spręsti. Dažnokai ji perduodama per tarpininką – žiniasklaidą, kuri neapsieina be subjektyvių interpretacijų ir gali pridaryti žalos. „Iš tikrųjų valdžių komunikacija per žiniasklaidą, t. y. netiesiogiai, atšaldo politikų poreikius bendradarbiauti, skatina varžymąsi ir kursto tarpusavio nepasitikėjimą.“³

Arba, tarkim, pasigirsta tokių paradoksalių kai kurių parlamentarų

¹ Bielinis, Lauras. *Prezidentė*. [Kaunas]: Knygius, [2011], [kn. 1], p. 80.

² Alexy, Robert. *Teisinio argumentavimo teorija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 310.

³ Vaišnys, Andrius. *Vieši Seimo ryšiai su visuomene*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, p. 255.

padejavimų, kad jie esą ignoruojami, statomi prie sienos dėl to, jog turi... savo nuomonę. Atvirakščiai, dažniau jiems kaip tik trūksta savo nuomonės, dėl to ir kritikuojami. Parlamentaro užduotis yra padėti Lietuvos žmonėms susidaryti nuomonę, nes žmonės ne visada sužino reikiamą informaciją apie priimamus įstatymus, kurie jiems yra gyvybiškai svarbūs. Pripažinti nuomonės lyderiai paprastai jaučia atsakomybę už etikos normas, turi tvirtą požiūrį, reiškia jį santūriai, geba sudėlioti reikiamus akcentus, žodžiu, moka tą savo nuomonę išsakyti, pagalvoja apie jos raišką. Be žodžių, taip pat svarbu, kokia laikysena, koks susitvardymas, kokia kūno kalba, koks akių kontaktas. Pastaroji savybė, kaip efektyvaus kalbėjimo taisyklė, kurios buvo mokomi Churchillis ir Rooseveltas, buvusi tokia: „Niekada, niekada, niekada nekalbėkite žiūrėdami žemyn.“ Lyderystės meistras Jamesas C. Humesas, mokydamas bendravimo sėkmės paslapčių, šią taisyklę papildė tokia analogija: „Ar jums kada pasitaikė užkliudyti laidą, ištraukti jį iš rozetės ir nutraukti elektros srovę? Tai štai, kai žiūrite žemyn ir kalbate, tai nutraukiate iš jūsų burnos jūsų klausytojus pasiekiančių žodžių srautą. Kalbėdami savo klausytojams, turite žiūrėti į juos.“⁴ Regis, paprasta taisyklė, bet jos nesilaikymas gali sulaukti nemalonių pasekmių: klausytojams atrodo, kad toks kalbėtojas nuo jų slepiasi, meluoja, išsisukinėja, todėl pradeda juo nebeapatikėti.

Kalbinei komunikacijai skirtas ir Jolantos Zabarskaitės straipsnis, kuriame rašoma apie jaunoje Lietuvos valstybėje 1919–1940 metais vykusių lituanizavimo procesus, atskleidžiami kalbos, valstybės (valdžios) ir visuomenės sąveikos procesai. Autorė mini kalbinei komunikacijai svarbius du etapus: rašybos ir gramatikos standarto įtvirtinimą ir kalbos mokymo sistemos suformavimą. Autorės žodžiais, lituanizavimo procesai vyko ne tik pagal nacionalistinę ideologinę logiką, bet ir siejant juos su visiškai pragmatiniais politiniais valstybės įtvirtinimo

⁴ Humes, James C. Čerčilio iškalba, Linkolno tvirtybė: geriausių oratorių sėkmės paslaptys. [Vilnius]: Vaga, 2006, p. 130; Zarefsky, David. *Oratorystės menas: sėkmės strategijos*. Vilnius: Alma littera, 2011, p. 390.

tikslais. Buvo sprendžiama daugybė valstybinio lygio uždavinių, susijusių su lietuviškos tapatybės įtvirtinimu. Autorė akcentuoja, kad tam Lietuvos valdžia skyrė ir dėmesio, ir lėšų. Straipsnyje įdėtos iliustracijos apie modernų sąvokinį lietuviško pasaulio kūrimą: Lietuvių kalbos institute saugomos to meto Žemės vardų anketos, originali Didžiojo žodyno redakcijos iškaba, ranka rašytos Žodyno kortelės, S. Šalkauskio lietuviškų filosofijos terminų knyga ir kitos iliustracijos – gyvos ir ne mažiau įspūdingos to meto liudininkės. Tai, galima sakyti, pavyzdinė visų sluoksnių politinė, socialinė, taip pat akademinė komunikacija, nors šiuo pradžios etapu tikrai nėra iš tolo neturėta nei tiek pajėgų, nei tokių komunikacijos priemonių, kiek turime dabar.

Viktoro Denisenkos straipsnio tema susiliečia su J. Zabarskaitės tema: Vasario 16-ąją paskelbta Lietuvos Nepriklausomybė ir su ja susijusios didelės metamorfozės savo tęsinio (jos atkūrimo) sulaukė 1990 metų kovo 11 dieną. 1990–1991 metai buvo itin reikšmingi naujaujoje Lietuvos istorijoje ir taip pat gana sunkūs: Maskva nepripažino Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, kvestionavo šį faktą ir Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos (LAT) priimamų sprendimų legitimumą, Lietuvą ir toliau stengėsi matyti kaip sudedamąją Sovietų Sąjungos dalį, netrūko konfliktų ir mums gerai žinomų tragiškų įvykių. Autorius atkreipė dėmesį, kaip tie įvykiai buvo interpretuojami Rusijoje, komunikacijos aspektu išsamiai išnagrinėjo to laikotarpio žiniasklaidos tekstus. Jis pasirinko tris populiariausius ir įtakingiausius Rusijos laikraščius – „Argumenty i fakty“, „Komsomolskaja pravda“ ir „Izvestija“ – tą laikotarpį, kai periodinės spaudos įtaka masinei visuomenės sąmonei buvo labai stipri, ir parodė, kaip buvo pristatoma LAT, jos vadovas Vytautas Landsbergis (stebina, kad Rusijos žiniasklaidos sukurti stereotipai, klišės, apibūdinančios šią asmenybę, gajos ligi šiolei pačioje Lietuvoje), kaip buvo formuojamas LAT vaizdinys. Autorius pirmą kartą taip ryškiai Lietuvos skaitytojams pademonstruoja tikslų LAT paveikslą, jos vaizdinio struktūrą ir atsako į klausimą, kokį poziciją pagrindinės Lietuvos Respublikos valdžios institucijos, kitaip

tariant, to meto parlamento, atžvilgiu tuo metu formavo Rusijos, SSRS branduolio, žiniasklaida, kokiomis akimis sudėtingų geopolitinių permainų laikotarpiu ji matė tą paveikslą ir kokiais būdais jį perteikė savo laikraščių skaitytojams.

Iš komunikacijos perspektyvos parašytas ir Arno Aleksandravičiaus straipsnis „Pinigai politikoje“. Analizuodamas šią temą ir lygindamas Jungtines Amerikos Valstijas su Europos šalimis, autorius rado ir bendrumų, ir skirtumų. Tyrimas, be jokios abejonės, naudingas Lietuvai, nukreiptas į jos reikmes. Parlamentarams turėtų būti aktuali lėšų rinkimo analizė, politikų komunikacijos internete veiksmai, aukotojų motyvai, gebėjimas efektyviai išnaudoti ir interneto komunikacijos kanalus lėšoms rinkti.

Apibendrindama pacituosiu įsimenamą komunikacijos mokslų teoretiko Johno Dewey pasakymą, kad „komunikacija bet kokioje žmogaus veikloje užima pagrindinę vietą. Juk be kasdienio bendravimo džiaugsmo žmogus tampa asocialus ir vienišas... žmogiškasis bendravimas yra jėga, tik jai esant visuomenė apskritai egzistuoja ir veikia.“⁵ Parlamento lyderiams toks bendravimas yra nepertraukiamas, toks veikimas – būtinybė. Jei jiems patiems trūksta paprastų komunikavimo gebėjimų, tokiu atveju ne kokie rezultatai laukia ir pačios institucijos (ar partijos, frakcijos, komiteto, kuriems jie vadovauja), nepadės nė profesionalūs viešųjų ryšių pagalbininkai, kad ir kaip mėgintų kurti patrauklios asmenybės įvaizdį. Vadovas ne kuriamu lukštu, o vidinėmis lyderiui būdingomis mąstymo ir komunikavimo galiomis, nuoširdumu ir paprastumu įgauna žmonių pasitikėjimą. „Kada tikiu konkrečiu asmeniu ar politine jėga, tada jo kalbėjimas man tampa natūralus argumentas ir jo teisybės faktas.“⁶ Gyvenimas patvirtina šį teiginį.

⁵ *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje: kolektyvinė monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 58.

⁶ Bielinis, Laurus. *Prezidentė*. [Kaunas]: Knygius, [2011], [kn. 1], p. 77.